

“WE GAAN DE STAD LIEFHEBBEN”

DE VISIE VAN CHRIS VANDERHEYDEN OP HILVERSUM

Verslag van het debat *Brainstorm de Stad!*
Bouwmeesters aan het woord op 29 november
jl. in Beeld en Geluid in Hilversum.
Het debat werd georganiseerd door Museum
Hilversum i.s.m. de gemeente Hilversum en
Architectuur Lokaal, en vond plaats als een
vervolg op de manifestatie De Creatieve Stad.

TEKST Indira van 't Klooster, Architectuur Lokaal
FOTOGRAFIE Eva Kasbergen

Hilversum moet een duurzame tuinstad worden, waarin de aanwezige kwaliteiten verder worden versterkt en er veel publieke, groene ruimte is. In de file staan wordt een feest en politieke besluitvorming is niet langer grillig en onvoorspelbaar. Het moet maar eens afgelopen zijn met die typisch Hilversumse laatdunkende en afwachtende houding. We gaan meer samenhang in de stad krijgen, meer media, meer broedplaatsen en meer jeugd. Regelgeving moet vaker wijken voor goede ideeën, en politici gaan lef tonen. We gaan de stad liefhebben! Met een scherpe analyse en een sprankelend betoog gaf de nieuwe stadsbouwmeester Chris Vanderheyden de Hilversummer – voor het eerst sinds tijden – hoop. Misschien gaat er nu echt iets veranderen in dit dorp, pardon deze stad.

In een stampvolle zaal in Beeld en Geluid heet **Pieter Broertjes** de mensen welkom, niet als burgemeester, maar als debatleider, zoals hij zelf aangaf. Hilversum wil niet alleen een mooie stad zijn, maar ook een creatieve stad. Vergrijzing, verdichting, verkeer, zorg, media en toerisme zijn thema's die de toekomstige stad gaan bepalen. Dat is niet een eenvoudige opgave, maar het geluk wil dat er in Hilversum veel ontwerpers actief zijn die een visie op de stad hebben. **Frits van Dongen** (in Hilversum bekend van De Vorstin en de nog te bouwen Stationstoren) en **Koen van Velsen** (architect in Hilversum, onder andere van het Commissariaat voor de Nieuwe Media) tonen de nieuwe stadsbouwmeester **Chris Vanderheyden** hoe zij de stad zien. **Fons Gennisse**, stedenbouwkundige van de gemeente, geeft een update van de stand van zaken rond de Structuurvisie. En ook **Mart-Jan Oosterveld** en **Sylvia Karres** analyseren de stad. Ze zitten verrassend op één lijn, niet alleen met elkaar, maar ook met de stadsbouwmeester zelf.

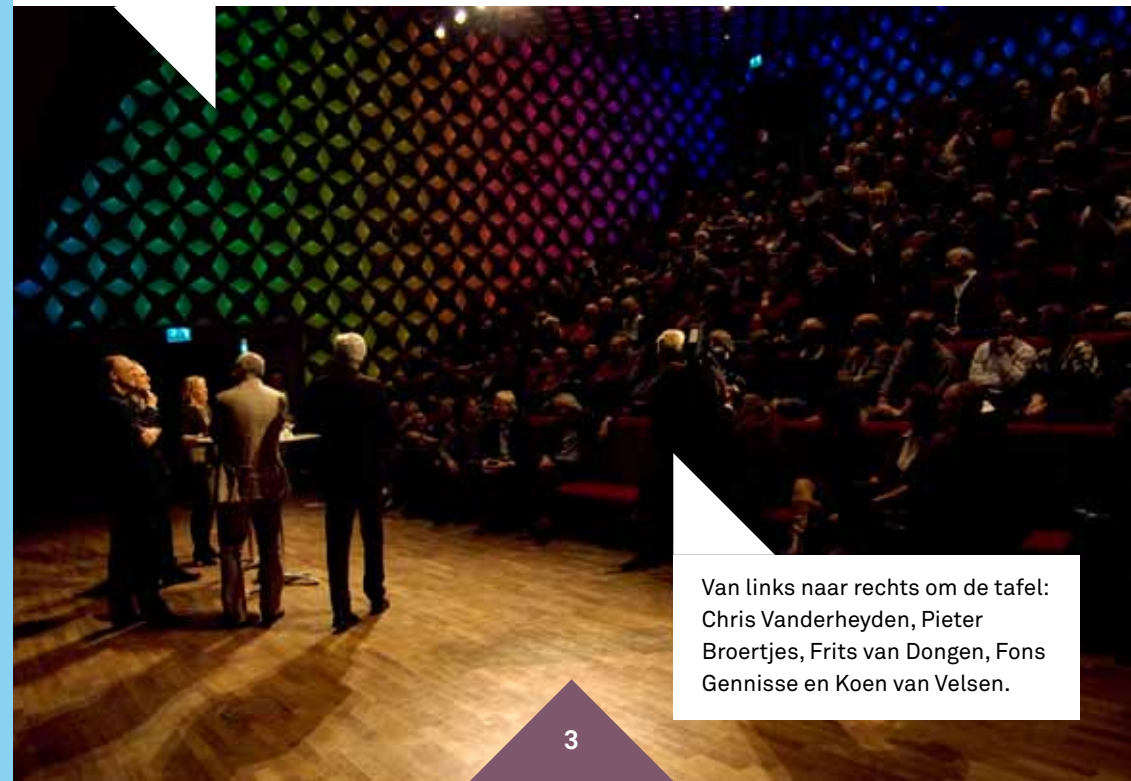
VAN TWISTER NAAR WOKKEL

Zo constateerde **Frits van Dongen** dat het niet eenvoudig is om in Hilversum iets van de grond te krijgen. Al in 1991 kreeg hij de opdracht om op het Stationsplein een toren te ontwerpen. Toen ging het nog om een kantoorpand van 10.000 m2, de Twister. Gaandeweg de jaren veranderde de toren van omvang, van bestemming en van vorm (de laatste is De Wokkel), maar nog altijd is er geen definitief plan voor de lege plek aan de zuidzijde van het station. De tips van Frits van Dongen aan Vanderheyden liegen er dan ook niet om:

1. Probeer te werken aan continu en betrouwbaar beleid. Te vaak veranderen plannen door een grillig gemeentebestuur.
2. Zoek de stedenbouwkundige samenhang in de stad. Die kan belangrijke ijkpunten bieden voor standvastig beleid in ruimtelijke ontwikkelingen. Stedenbouw is belangrijker dan individuele gebouwen.
3. Investeer in de openbare ruimte.

HILVERSUM TUINSTAD

Koen van Velsen herkent de ervaringen van Frits van Dongen. “Er is hier altijd twijfel over wat er mogelijk is, waar je aan mag werken en wat er van je verwacht wordt.” Het zou kunnen helpen om de identiteit van Hilversum nader

Van links naar rechts om de tafel: Chris Vanderheyden, Pieter Broertjes, Frits van Dongen, Fons Gennisse en Koen van Velsen.

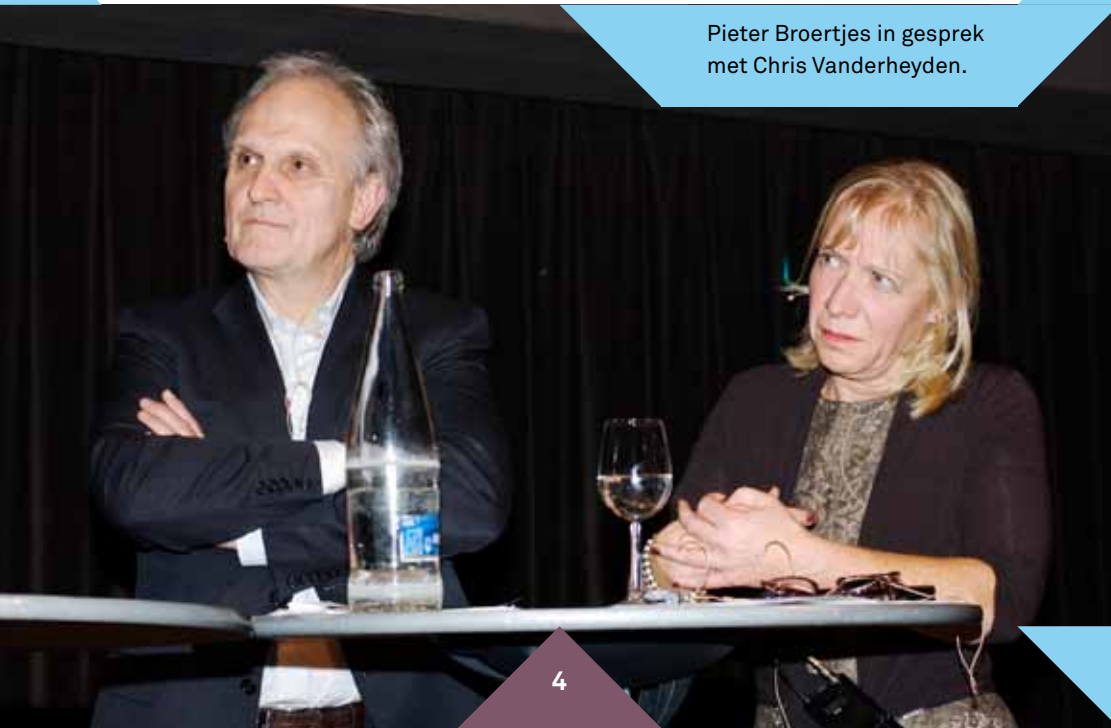
te definiëren. De aanwezige natuur, de prachtige woonomgevingen, de verblijfskwaliteit van de binnenstad, de parken en de monumenten zouden een sterkere ruimtelijke samenhang kunnen krijgen onder de noemer Hilversum Tuinstad. Daarvoor zijn drie dingen noodzakelijk:

1. Doe onderzoek naar de groenroutes vanuit het ommeland naar Hilversum. Zo kun je, komende vanuit Baarn of Laren, ook via de A27, de identiteit versterken.
2. Bescherm en versterk de randen van de stad.
3. Bedenk nieuwe thema's voor Hilversum als belevenis of verblijfplaats.

Dat kan door de communicatie tussen gebouw en landschap te versterken. Daar zijn goede voorbeelden van, zoals het Raadhuis in het park en Zonnestraal in het bos, maar ook zijn eigen Commissariaat voor Nieuwe Media op het Mediapark, dat verscholen ligt tussen de bomen.

Van Velsen merkt op dat het Mediapark vroeger – toen het nog een omroepkwartier was in een echt park – ook een goed voorbeeld was van de verstregeling van gebouw en natuur. Behalve dat dat weer zou moeten worden versterkt, zou ook de relatie tussen Mediapark en binnenstad meer voelbaar moeten worden gemaakt. Dat kan door meer ruimte te maken voor ad hoc gebeurtenissen, zoals de honderden jongeren bij de Vorstin bij de audities voor The Voice of Holland, die het beeld van Hilversum Mediastad enorm versterken.

Pieter Broertjes in gesprek met Chris Vanderheyden.

DE PLANNEN VAN DE GEMEENTE

De aanbevelingen van Van Dongen en Van Velsen zijn niet alleen aan het adres van Chris Vanderheyden gericht. Dat kan ze immers niet allemaal zelf regelen. De gemeente Hilversum zou de thema's kunnen verankeren in een *Structuurvisie*. Op dit moment werkt de gemeente aan het vaststellen van de stedenbouwkundige uitgangspunten voor de toekomstige stad. **Fons Gennisse** stelt tevreden vast dat de gemeente het eens is met Van Dongen en Van Velsen. Onderwerpen als verkeer, groen, openbare ruimte, samenhang en het beschermen van de grenzen zijn opgenomen in de *Structuurvisie*. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan het bestrijden en oplossen van leegstand in de stad. Niet alleen grote kantoren zoals het Lucentgebouw en het voormalige GAK-gebouw staan leeg, ook komen steeds meer omroepgebouwen leeg te staan. Binnenkort besluit het College over de stedenbouwkundige uitgangspunten van de *Structuurvisie*, in het najaar van 2012 verwacht Gennisse een concept-structuurvisie.

SLA VERBOUWEN IN LUCENT

Mart-Jan Oosterveld, MOOST, laat zien hoe al deze tamelijk abstracte thema's er uit zouden kunnen zien. In leegstaande gebouwen zou voedsel kunnen worden verbouwd. *Urban farming*, dat zich laat vertalen als stadslandbouw, is een trend die ook in Nederland steeds serieuzer wordt genomen. In lege gebouwen kun je groente kweken en energie opwekken. Zeker de grotere gebouwen, zoals het GAK-gebouw, zijn daar zeer geschikt voor. Als je dan bovendien niet alleen in de panden, maar ook langs de gevels (verticaal groen) beplanting zou aanbrengen, wordt de groene tuinstad letterlijk bewaarheid.

LEREN KIEZEN

Ook **Sylva Karres, Karres en Brands**, zoekt de sleutel tot een mooie stad in meer groen en meer samenhang. Tot slot wijst ze op de mogelijkheden voor de ontwikkeling van creatieve werkgelegenheid en de *gaming industry* in de Musenstraat en in een te verdichten centrum. "We moeten terug naar de schaal van Hilversum, en we moeten ons realiseren dat we niet alles kunnen doen. Misschien wel het allerbelangrijkste dat we in Hilversum moeten leren is: kiezen!" Dat kiezen moeten we misschien niet overlaten aan de politiek alleen: "We hebben een sterke regisseur nodig die op alle schaalniveaus kan opereren."

HANDREIKING

Tot dat besef is de gemeente zelf ook gekomen. Daarom is sinds september 2011 **Chris Vanderheyden** aangesteld als stadsbouwmeester. Twaalf uur per

week adviseert ze het College over hoe ruimtelijke samenhang in de stad te brengen. Ze studeerde tuin- en landschapsarchitectuur in Gent en daarna Stedenbouw aan de Technische Universiteit in Delft. Voor grote bureaus en sinds 2006 met haar eigen bureau maakte ze diverse gemeentelijke structuurplannen, ontwikkelingsvisies en beeldkwaliteitplannen. Ook was ze een aantal jaar lid van de Nijmeegse welstandscommissie. Die ervaring komt nu goed van pas. Toch presenteert ze zich niet als de strateeg die het klusje wel even zal klaren. “Ik wil wel graag een handreiking doen voor wat er moet gebeuren”, klinkt het bescheiden. De afgelopen maanden heeft ze veel rondgefietsd door de stad en zich door allerlei mensen laten informeren.

ONVINDBARE PARELS

Haar voorzichtige conclusies: “Dudok blijft een topper, maar in de jaren 60/70/80 ontbrak het duidelijk aan stedelijke regie.” Uit de liefdeloze wijken, opgetrokken uit goedkope materialen en vaak zonder sterke stedenbouwkundige samenhang blijkt een gebrek aan aandacht voor de omgeving en de schaal van de stad. Daardoor is de stad soms een waar doolhof en zijn veel prachtige gebouwen of wijkjes niet te vinden. “Er is zoveel moois in de stad, maar het is – zeker voor niet-Hilversummers – vaak een raadsel hoe daar te komen.” Door een samenspel van onaantrekkelijke routes, fysieke barrières, te ingewikkelde infrastructuur en gebrekkige samenhang liggen de architectonische parels verspreid door de stad. Door die samenhang te versterken, en de nadruk op verblijven en wonen te leggen, zal de stad een veel fijner oord worden. “Iedereen zal dan de schoonheid herkennen en trots kunnen zijn op de stad, de stad kunnen liefhebben”, zegt ze stellig. Maar zover is het nu nog niet. Om dat voor elkaar te krijgen, presenteert Vanderheyden deze avond haar vijf pijlers voor beleid.

VIJF PIJLERS

1. PASSIE VOOR HET ERFGOED. Door de uniciteit van de jonge monumenten te benadrukken en de verhalen te vertellen, ontstaat een grotere bewustwording voor de kwaliteit en de architectuurgeschiedenis van de stad. Dat geldt niet alleen voor de alom bekende gebouwen zoals het Raadhuis of de wijk Liebergen, maar ook voor bijvoorbeeld het theater van Elling of het kantongerecht van Vegter.

2. EEN SENSATIONEEL CENTRUM. Nu is het zoeken naar het echte centrum van de stad. En ja, Hilversum is een stad. Al was het maar omdat een dorp met stedelijke plekken niet werkt, en een stad met dorpse elementen juist

heel aantrekkelijk is. Al in 1946 ontwierp Dudok een plan om een logische verbinding tussen Kerkbrink en Station tot stand te brengen, maar zijn plan is nooit gerealiseerd. De grote gaten die zijn gevallen in het centrum zijn met de jaren opgevuld door grote gebouwen, in plaats van met kleinschalige ensembles. En er is teveel verkeer. Om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren op al deze punten is een visie op de stad als geheel noodzakelijk, zodat niet voor elk stuk braakliggende grond een nieuwe visie hoeft te worden bedacht. Niet de gebouwen, maar de stedenbouwkundige samenhang moet leidend zijn bij het bebouwen van de stad.

3. EEN VERBINDING TUSSEN DE STAD EN HET MEDIAPARK. Media is meer dan apps en gaming. Om het credo Hilversum Mediastad letterlijk zichtbaar te maken, moet elke nieuwe vorm van communicatie een kans krijgen en gekoppeld worden aan de openbare ruimte. “Gratis wifi door de hele stad is vanzelfsprekend, Radio 538 moet gaan uitzenden vanuit het GAK-gebouw, de speeltuinen hebben Wii in plaats van wipkippen!” Maar Vanderheyden gaat nog verder. “Nu wordt een stad ontworpen in drie lagen: de ondergrond, het netwerk en de bebouwing. In Hilversum moet daar standaard een vierde laag bij komen, die van de virtuele verbindingen die media kunnen maken.”

Pieter Broertjes ondervraagt Frits van Dongen en Koen van Velsen.

4. EEN ENERGETISCH INTELLIGENTE STAD. Hilversum heeft behoefte aan minder regelgeving en meer ontmoetingsplekken, meer broedplaatsen, meer werkplekken. Nieuwe ideeën zouden niet meer benaderd mogen worden vanuit de (juridische) mogelijkheden, maar vanuit het effect dat ze hebben op de samenleving en het gebruik van de ruimte. Meer woningen dus boven de winkels, meer Seats to Meet.

5. LEF BOVEN COMPROMIS. Een compromis wordt altijd opgedrongen, maar kiezen vraagt om lef. “Zoek de grenzen op! Wees zorgvuldig in de voorbereiding, blijf kritisch en informeer de burgers.” En vooral: laat de politiek zich niet verstoppen achter de crisis.

Als we dat allemaal zouden proberen - en alleen al hiermee aan de slag gaan, zet zaken in beweging - dan ontstaat mettertijd een herkenbare samenhang. Dat kan natuurlijk niet zonder respect voor het oude en gevoel voor het heden. Zo besluit Vanderheyden haar betoog.

DE PSYCHE VAN DE HILVERSUMMER

In de discussie die na deze wervelende voordracht ontstaat, vindt Vanderheyden veel bijval van de andere sprekers. Het belang van selectief zijn en

keuzes maken (Van Velsen) en creativiteit en continuïteit (Van Dongen) wordt door allen onderschreven. Broertjes vraagt zich af of het niet te laat is: “Het Spoorplein ligt fout en er staat een muur van lelijke gebouwen”. Maar Van Velsen is milder. “Het gaat niet over de gebouwen, maar over de sfeer in de stad. Daaraan moet eerst gewerkt worden.” En waarom is de Groest dan zo mooi heringericht, maar is de beëindiging zo’n teleurstelling?, wil Broertjes vervolgens weten. Van Velsen wijst naar Gennisse: “Als er iemand is die dat weet, is hij het”, grijnst hij. Gennisse werkt al 25 jaar bij de gemeente en heeft al veel plannen zien sneuvelen. “In Hilversum vinden we het moeilijk om vast te houden aan onze visies”, formuleert hij voorzichtig. Maar allen zijn van mening dat klagen zonde van de tijd is. Het is nu belangrijker om te zoeken naar wat de Hilversummers en Hilversum bindt. Waarop Peter van Dulst, ex-directeur van Dudok Wonen, razendsnel reageert vanuit de zaal: “Laten we de Structuurvisie dan beginnen met een hoofdstuk over de psyche van de Hilversummer!”

DE VALKUILEN VOOR DE STADSBOWMEESTER

Zou het mogelijk zijn, wat Vanderheyden allemaal schetst? Wat heeft ze nodig om dat echt voor elkaar te krijgen? **Hans Ruijsenaars** (supervisor van de wijk Liebergen en ontwerper van de Gooise Brink) vindt dat een eenvoudige vraag: “Maak de functie fulltime en voor onbepaalde tijd. En verruim het mandaat.”

Noud de Vreeze (ex-stadsbouwmeester in Amersfoort) vermoedt dat de komende maanden cruciaal zullen zijn. “Zo stond ik ook in Amersfoort een paar jaar geleden, met een prachtig verhaal. Er is niks van terecht gekomen, er was tegenwerking vanuit de Raad, de ambtenarij en het College.” **Aryan Sikkema** (verantwoordelijk voor onder andere de architectonische hoogstandjes op De Uithof in Utrecht) troeft in: “Ze moet drie valkuilen vermijden: het College dat van mening verandert, de ambtelijke dienst die alle plannen tegenwerkt en de Raad die alleen haar eigen agenda afwerkt.” **Jan Kastje** (fractievoorzitter van Groen Links) pakt de handschoenen direct op. “We moeten de gespletenheid achter ons laten en een leitmotiv maken dat iedereen herkent, zodat iedereen het op kan pakken en ermee aan de slag kan!”

HOOGBOUW?

Het klinkt slagvaardig, maar dat we er nog lang niet zijn, blijkt uit het feit dat Kastje geen antwoord wil geven op de vraag van Broertjes of hij voor of tegen hoogbouw is. De splijtzwam in de Hilversumse politiek is met de pijlers van Vanderheyden nog niet weggenomen. En gratis wifi in de stad is misschien ook geen goed idee. “Dat zorgt voor heel veel straling”, weet **Yvonne Kubs** (lid van de Vrouwen Advies Commissie). En waarom is er nog niks gezegd over

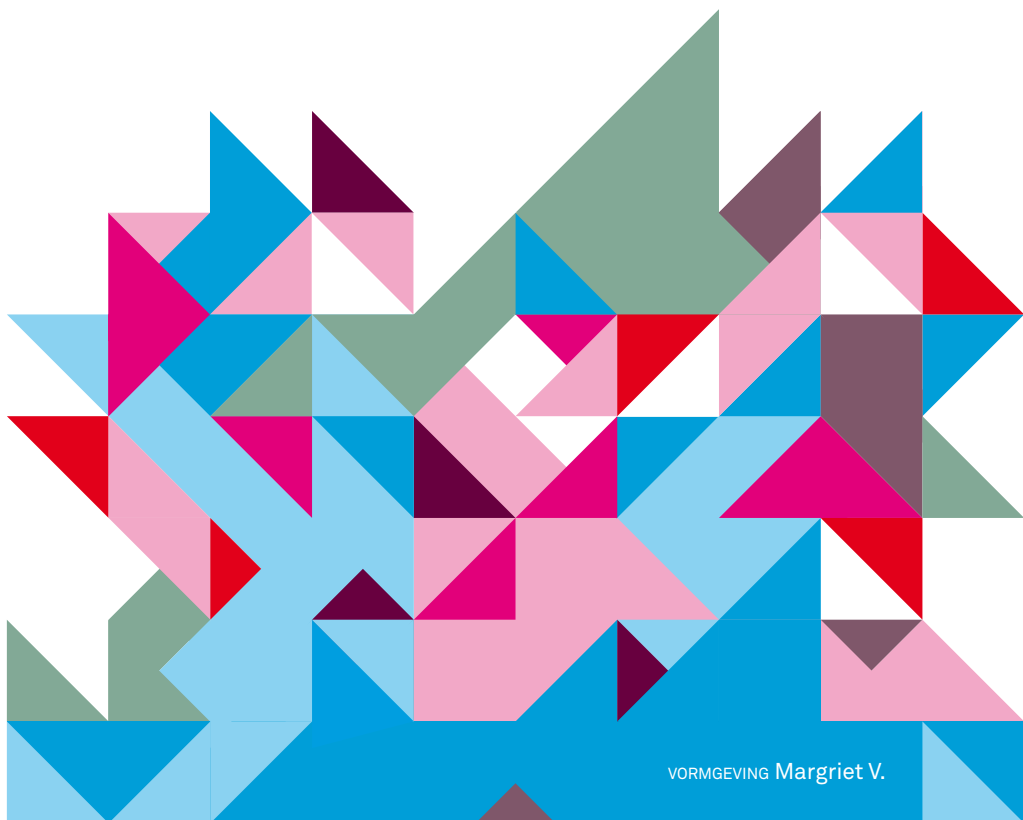

Hans Ruijsenaars en Peter van Dulst reageren vanuit de zaal.

jongerenhuisvesting en de toegankelijkheid voor gehandicapten in restaurants?, vraagt de een. En hoe wordt de forensenstroom vanuit Amersfoort, Utrecht en Amsterdam zo verleid dat die mensen in Hilversum willen komen wonen?, vraagt een ander.

WORDT VERVOLGD

Het zijn allemaal heel relevante vragen, dat beaamt ook Pieter Broertjes, maar de avond is ten einde. Zo weten we nu dus wel wat de stadbouwmeester van plan is, maar nog niet hoe zij dat zal gaan aanpakken. Via beleid of aan de hand van concrete projecten? En waarmee zal ze beginnen? En wat zijn de cruciale succesfactoren? Krijgt ze voldoende inspraak of reikt haar mandaat niet ver genoeg? Het is stof voor een volgende bijeenkomst. Het laatste woord geeft Broertjes aan de drie bouwmeesters. “Maak van Hilversum een tuinstad”, is het bondige advies van Koen van Velsen. “Werk aan jongerenhuisvesting in een duurzame stad”, beveelt Frits van Dongen aan. Chris Vanderheyden hoeft over haar laatste woorden van vanavond geen seconde na te denken: “We gaan de stad liefhebben!”, zegt ze vol vertrouwen.

VORMGEVING Margriet V.